

Finanspolitisk planlægning kan øge robustheden i færøsk økonomi

Den færøske økonomi befinder sig i en højkonjunktur med lav ledighed og høj beskæftigelse. De seneste års høje inflation og udbredte pres på arbejdsmarkedet har resulteret i høje aftalte lønstigninger i en række af det seneste års overenskomstaftaler. Højkonjunktoren har stået på i flere år, men det har ikke resulteret i nævneværdige overskud på de offentlige finanser. For en relativt enstrenget økonomi som den færøske er det vigtigt, at der er fokus på at føre en stabilitetsorienteret finanspolitik, hvor de gode tider bruges til at øge robustheden og forberede sig på fremtidige udfordringer. I den finansielle sektor er bankerne bedre rustet til at modgå en eventuel krise end tidligere.

Skrevet af

Mikkel Bess
Senior Economist
mbes@nationalbanken.dk
+45 3363 6600

Sofie Heerup Friis
Senior Bank Analyst
sfr@nationalbanken.dk
+45 3363 6319

Tina Saaby Hvolbøl
Principal Bank Modeling Expert
tsh@nationalbanken.dk
+45 3363 6583

Tidsforbrug

🕒 21 sider

Der er højkonjunktur på Færøerne med kapacitetspres flere steder i økonomien

Færøsk økonomi er overordnet set sund. Færøerne befinder sig aktuelt i en højkonjunktur med udbredt pres flere steder i økonomien. Arbejdsmarkedet er stadig karakteriseret ved lav ledighed og høj beskæftigelse. Det seneste års overenskomstforhandlinger har resulteret i høje lønstigninger i år og næste år på flere dele af arbejdsmarkedet.

Bankerne er i dag bedre rustede end tidligere

De færøske banker har gennem en årrække opbygget kapital, bl.a. som følge af højere kapitalkrav, og deres indtjening er lige nu høj. Det giver de færøske banker et godt udgangspunkt for at modstå en ændring i konjunkturerne. I løbet af det seneste år er nedskrivningerne dog steget svagt.

Gode tider bør bruges til at øge robustheden i økonomien

Til trods for de seneste års højkonjunktur har Færøerne ikke haft nævneværdige overskud på de offentlige finanser. Færøernes relativt enstrengede økonomi øger behovet for at bruge de gode tider på at øge robustheden. Et finanspolitisk rammeværk, der sikrer en samlet og hensigtsmæssig styring af den offentlige økonomi, kan bidrage til at forberede Færøerne på kendte fremtidige udfordringer.

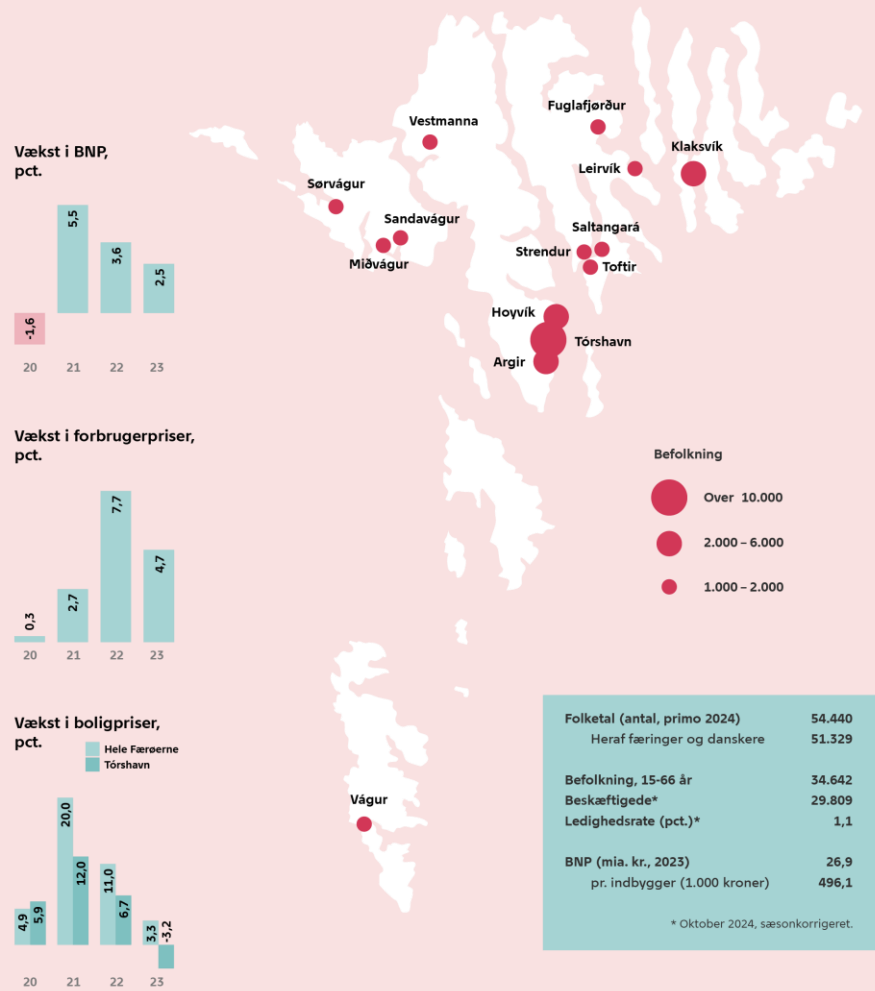
Hvorfor er det vigtigt?

Danmarks Nationalbank er centralbank for hele rigsfællesskabet. Vi analyserer derfor løbende udviklingen i grønlandsk og færøsk økonomi. Det gør vi bl.a. for at leve op til vores formål om at sikre stabile priser og for at få det bedste grundlag for at vurdere, om der er ved at blive opbygget samfundsøkonomiske ubalancer.

//

Der er behov for en samlet styring og langsigtet planlægning af den offentlige økonomi

Hovedfigur Fakta om Færøerne

Anm.: Vækst i BNP er opgjort i faste priser.
Kilde: Hagstova Føroya, Betri Banki og egne beregninger.

Emner

Færøsk økonomi

01

Højkonjunktur med pres på produktionskapaciteten

Der er fortsat fremgang i mange dele af færøsk økonomi, og det færøske bruttonationalprodukt, BNP, steg sidste år med 2,5 pct. opgjort i faste priser. Aktivitetsstigningen har det seneste år været bredt funderet, men har især været trukket af fremgang i den primære sektor, hvor bruttoværditilvæksten sidste år voksede med mere end 7,5 pct. Væksten på Færøerne har de seneste ti år været blandt de højeste i Europa, og opsvinget har resulteret i et udbredt pres på produktionskapaciteten mange steder i økonomien.

De seneste års kraftige fremgang har også bidraget til, at den færøske økonomi overordnet set er sund. Den færøske økonomi er i dag kendetegnet ved høj beskæftigelse og lav ledighed, velkonsoliderede husholdninger, lav offentlig gæld samt positiv udlandsformue. Det gør i udgangspunktet økonomien godt rustet til at tage hånd om uforudsete stød.

Moderat fremgang i eksporten

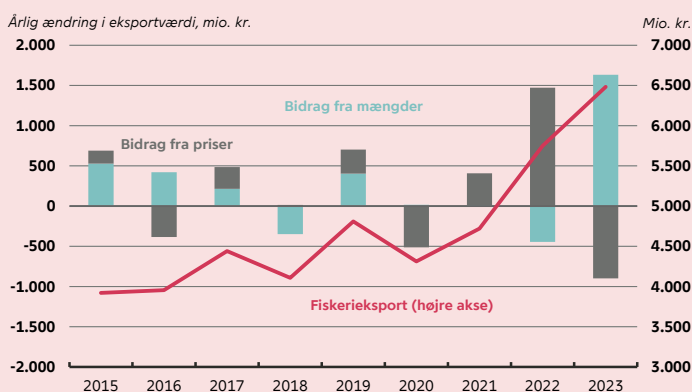
Færøerne er en lille, åben økonomi, som i høj grad er afhængig af handel med omverdenen. Eksportsektoren er koncentreret omkring fiskeri og havbrug, som udgør næsten 95 pct. af den samlede vareeksport. Færøernes fiskeerhverv består dels af opdræt med fokus på lakseopdræt og dels af fiskeri af bl.a. pelagiske og bundlevende fisk samt forarbejdningen heraf.

Den færøske økonomi er overordnet set sund

FIGUR 1

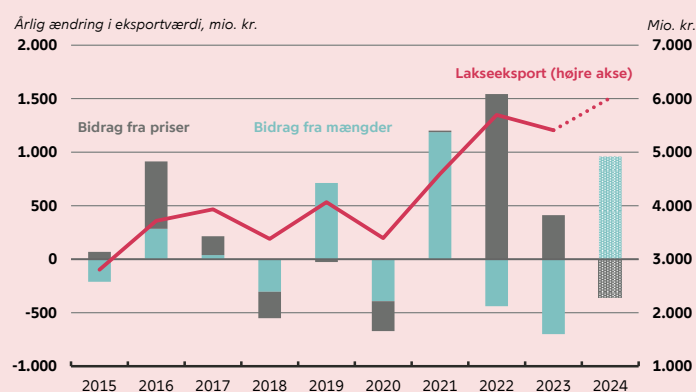
Stigning i de eksporterede mængder trak eksportværdien i fiskeriet sidste år

Anm.: Tallene er den samlede eksport af fisk og fiskeprodukter eksklusive laks.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

FIGUR 2

Eksporten af laks er fortsat høj

Anm.: Eksportværdien for 2024 er opgjort som årsniveauet af den gennemsnitlige værdi i perioden januar til september.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

Færøernes fiskeerhverv har de seneste år haft gavn af høje fiskepriser, som for de fleste i erhvervet har opvejet de højere priser, de har måttet betale for fx foder og brændstof.¹ De højere fiskepriser har for hele erhvervet bidraget til en kraftigt stigende eksport, og den samlede fremgang i færøsk økonomi har især været drevet af de meget gunstige forhold for netop de eksportorienterede fiskeri- og opdræts erhverv.

Fremgangen i den færøske eksport af fisk og fiskeprodukter er imidlertid gået ned i tempo og steg sidste år med 2 pct. (målt i værdi). Det kommer efter et par år, hvor den årlige vækst i eksportværdien har været mere end 20 pct. Vækstafmatningen skyldes sidste år et fald i eksportværdien af opdrætsslaks, mens eksportværdien i fiskeriet steg, se figur 1 og 2. Den fortsatte fremgang i eksporten i fiskeriet sidste år skal dog ses i lyset af, at en del af tidligere års makrelkvoter blev fisket i 2023, og at eksportværdien af fiskemel og fiskeolie var ekstraordinært høj.

I år må de eksporterede mængder forventes at være lavere, da kvoterne for både sild, makrel, torsk og især lodde er reduceret. I årets første ni måneder er værdien af eksporten af fisk og fiskeprodukter eksklusiv laks faldet med mere end 25 pct. sammenlignet med de første ni måneder af 2023, hvilket skyldes færre eksporterede mængder af fisk og en normalisering af eksporten af fiskemel og fiskeolie. Makrel- og sildesæsonen ligger i slutningen af året og er derfor endnu ikke indeholdt i eksporttallene for 2024. Både den samlede mængde kvoter, og Færøernes andel heraf, er for makrel og sild reduceret i år.²

Færøerne indgik i juni en ny aftale om makrelfiskeri med Norge og Storbritannien. Aftalen giver Færøerne 12 pct. af den totale tilladte fangstmængde, TAC (total allowable catch), hvilket er en reduktion på 0,6 procentpoint i forhold til makrelaftalen fra 2014. Til gengæld får Færøerne ret til at fiske 35 pct. af sin andel i britisk farvand og 40 pct. af sin andel i norsk farvand, hvilket er en stigning fra henholdsvis 30 og 35 pct.³ Til trods for at aftalen giver færøske fiskere en mindre del af den samlede tilladte mængde fisket makrel, sikrer aftalen, at færøske skibe nu i større grad har mulighed for at fiske en stor del af makrellen, når den er bedst egnet til salg, og prisen derfor også er bedst. Færøsk fiskeri har generelt stor gavn af at kunne fiske i forskellige farvande. En række internationale aftaler har historisk sikret, at Færøerne og nabolandene har kunnet fiske i hinandens farvande, hvilket har fungeret som risikospredning.

For opdræts erhvervet er eksportværdien af laks i årets første ni måneder på et historisk højt niveau. Det skyldes i høj grad en stigning i den eksporterede mængde af laks, hvilket er sket til trods for et mindre udbrud af infektiøs lakseanæmi, ILA-virus, i to opdrætsringe i maj. Virussen medførte, at 550 tons laks blev slagtet.⁴ Laksepriserne er modsat begyndt at falde efter en årrække med meget høje priser og var i årets første ni måneder ca. 10 pct. lavere end i samme periode året før.

Den overordnet set gunstige udvikling i den samlede eksport de seneste år er sket, til trods for at væksten på en lang række af de færøske eksportmarkeder har været afdæmpet de seneste år. Eksport af fisk er generelt mindre følsom over for globale konjunkturudsving, og den færøske eksportsektor kan derfor forventes at have en vis grad af robusthed over for konjunkturmæssige omslag.⁵

¹ Se Lasse Holm og Thomas Rasmussen Damsgaard Tørsløv, Højkonjunktur og voksende reformbehov, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 1, januar 2023.

² Færøerne har henholdsvis 19 og 12 pct. af den samlede TAC for sild og makrel i 2024, hvilket er et fald fra 22 og 12,6 pct. TAC er for de to arter tilsvarende reduceret med henholdsvis 24 og 5 pct. fra 2023 til 2024.

³ Se Rigsombudsmanden på Færøerne, *Orientering*, nr. 11/2024.

⁴ Se Rigsombudsmanden på Færøerne, *Orientering*, nr. 10/2024.

⁵ For konjunkturfølsomhed af fødevarer i Danmark, se Adrian Michael Bay Schmith og Helle Eis Christensen, Stort fald i dansk eksport, men sammensætningen kan være en stødpude, *Danmarks Nationalbank Economic Memo*, nr. 8, juni 2020.

**Laksepriserne
var i årets første
ni måneder 10 pct.
lavere end året før**

Fremover forventer en række internationale organisationer, at væksten i den globale økonomi igen vil tage til,⁶ hvilket også må forventes at understøtte de færøske virksomheders eksportmuligheder.

Fortsat stramt arbejdsmarked

Det fortsat høje aktivitetsniveau i færøsk økonomi ses også på arbejdsmarkedet, hvor beskæftigelsen er historisk høj, se figur 3. Væksten i beskæftigelsen er aftaget en smule i løbet af i år, hvor beskæftigelsen er steget med ca. 470 personer (1,5 pct.) i forhold til for et år siden⁷. Størstedelen af jobvæksten er sket i den offentlige sektor. Beskæftigelsen rundede i oktober 29.800 personer, hvilket svarer til mere end 85 pct. af befolkningen mellem 15 og 66 år. Samtidig har ledighedsraten ligget stabilt omkring 1 pct. af arbejdsstyrken siden begyndelsen af 2022, og der er reelt fuld beskæftigelse på Færøerne.

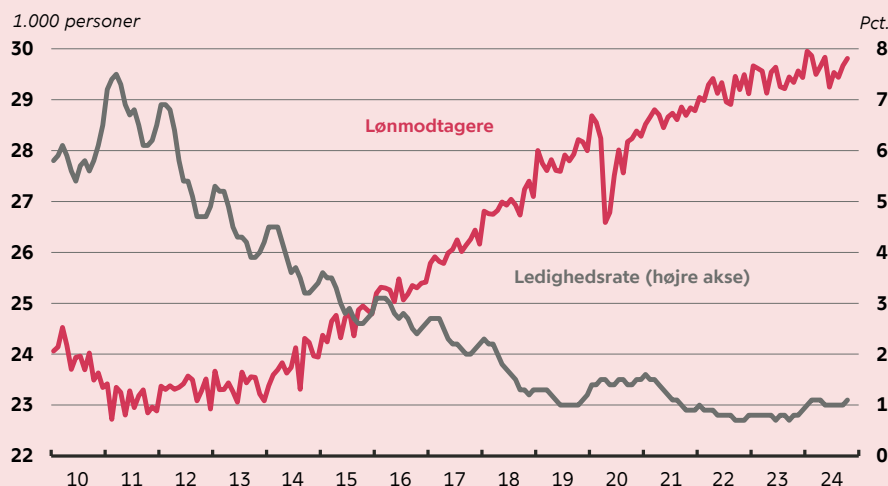
De seneste års fremgang i beskæftigelsen er et resultat af en betydelig udvidelse af arbejdsstyrken. Det er bl.a. et resultat af, at mange udlændinge er trådt ind på det færøske arbejdsmarked, og siden 2019 er ca. halvdelen af fremgangen i beskæftigelsen trukket af udlændinge⁸. Det vidner om et arbejdsmarked, der er kendetegnet ved en høj grad af fleksibilitet, hvor man i opgangstider kan tiltrække udenlandsk arbejdskraft. Historisk har man omvendt set en faldende andel af udenlandsk arbejdskraft i tider med økonomisk afmatning. Det er vigtigt, at strukturerne på det færøske arbejdsmarked også fremover understøtter den fleksibilitet, så arbejdskraften kan tilgås, når behovet er der.

Der er reelt fuld beskæftigelse på Færøerne

FIGUR 3

Fuld beskæftigelse på Færøerne

Anm.: Beskæftigelsen er opgjort ved personers primære job og tælles derved kun med én gang.

Kilde: Hagstova Føroya.

Til trods for tilgangen af udenlandsk arbejdskraft er der stadig et vist pres på arbejdsmarkedet, og flere virksomheder vurderer, at mangel på arbejdskraft er en begrænsende produktionsfaktor. Det gælder særligt inden for byggeriet, hvor behovet for faglært arbejdskraft er stort. Situationen ser lidt lettere ud i

⁶ Se fx OECD World Economic Outlook, september 2024.

⁷ Oktober 2024.

⁸ Personer med ikke-dansk statsborgerskab.

industrien, hvor indikatoren for mangel på arbejdskraft er faldet svagt gennem de seneste par år og ligger på et niveau, der svarer til midten af 2010'erne.

I den nuværende situation, hvor mange virksomheder efterspørger faglært arbejdskraft, bør færinger ikke have et særskilt incitament til at arbejde udenlands, men i stedet incitament til at bidrage med deres kompetencer på det færøske arbejdsmarked. En række skattefradrag til færinger i udenlandske stillinger har gjort det relativt mindre attraktivt at tage job på Færøerne end i udlandet og har derved gjort det sværere at tiltrække netop den kvalificerede arbejdskraft, der er brug for. Sådanne ordninger kan være u hensigtsmæssige, særligt i perioder som nu, hvor økonomien mangler arbejdskraft, men også set i lyset af, at man i fremtiden forventer behov for flere hænder i bl.a. den offentlige sektor. Fra næste år har Lagtinget vedtaget at sænke en række af frdragene, herunder udlandsfradraget, som giver et skattemæssigt fradrag på indkomst tjent i udlandet.

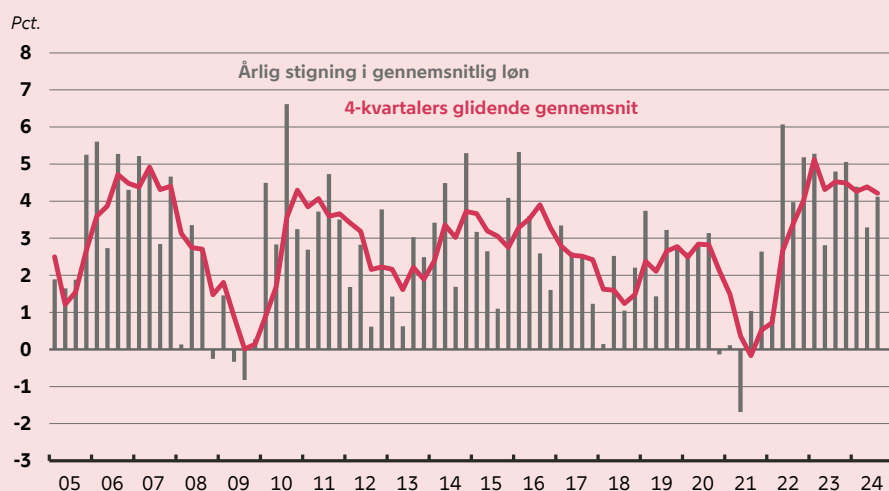
Høje aftalte lønstigninger i år og næste år

Lønstigningerne på det færøske arbejdsmarked har ligget relativt stabilt på lidt over 4 pct. det seneste år, se figur 4. Det er en smule højere end i perioden før coronapandemien, hvor lønstigningerne lå på omkring 3 pct. om året. De lidt højere lønstigninger er bl.a. et resultat af det stramme arbejdsmarked og et udbredt krav fra lønmodtagerne om kompensation for reallønstab i kølvandet på de seneste års høje inflation. Det har også resulteret i, at det seneste års nye overenskomstaftaler har udmøntet sig i højere aftalte lønstigninger på det færøske arbejdsmarked end set i 2010'erne. Overenskomstforhandlingerne på Færøerne sker særskilt for de enkelte faggrupper.

FIGUR 4

Lønnen på det færøske arbejdsmarked er steget med cirka 4 pct. det seneste år

Lønsum pr. ansat

Anm.: Beregnet som den faktiske lønsum pr. ansat i hele økonomien. Søjlerne viser kvartalsvis årlig vækst. Strengen viser 4-kvartalers glidende gennemsnit. Antal lønmodtagere tælles ikke dobbelt ved ansættelse i flere jobs.

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

På det private arbejdsmarked har sommerens overenskomstaftale for en række arbejdergrupper som bl.a. havne- og lagerarbejdere resulteret i en generel lønstigning på samlet 8,2 pct. i 2024 og 2025.⁹ Aftalen blev indgået efter længere tids strejke i maj og juni, hvor op mod 5.000 personer var omfattet. Aftalen indebærer yderligere et såkaldt lønløft til arbejderne, hvilket sammen med den generelle lønstigning resulterer i lønstigninger på op mod 13 pct. i løbet af den toårige overenskomstperiode.¹⁰

Også for en række offentlige faggrupper er der udsigt til højere lønstigninger i år og næste år. Udfaldet af en række af de offentlige overenskomster har resulteret i lønstigninger i omegnen af 4 pct. om året i gennemsnit over 2024, 2025 og 2026. Samtidig fremgår det af koalitionsaftalen fra december 2022, at de lavest lønnede faggrupper inden for omsorgsområdet skal sikres et lønløft. Landsstyret meldte sidste år ud, at pædagoger, pædagogmedhjælpere, social- og sundhedsassistenter og social- og sundhedshjælpere bliver omfattet af lønløftet.¹¹ Lønløftet vil sikre disse faggrupper en lønstigning i samme størrelsesorden som for arbejdergrupperne på det private arbejdsmarked i løbet af 2024 og 2025.

Inflationen er faldet yderligere det seneste år

Væksten i forbrugerpriserne på Færøerne er taget yderligere af det seneste år, se figur 5. Udviklingen i de færøske forbrugerpriser minder om udviklingen i Danmark og resten af Europa og var i 3. kvartal i år igen under 2 pct. I modsætning til i fx Danmark er det især stigninger i forbrugerpriserne på fødevarer, som fortsat bidrager til at holde inflationen oppe på Færøerne. Fødevarerpriserne steg i 3. kvartal med 4,2 pct. i forhold til året før.

En vurdering af den faktiske inflation og de enkelte forbrugsgruppers bidrag til prisudviklingen kompliceres imidlertid af, at vægtene i forbrugskurven på Færøerne ikke opdateres løbende. Vægtene er baseret på en forbrugsundersøgelse fra 2007, så den beregnede inflation antager, at færingernes forbrugsmønster ikke har ændret sig siden dengang. Da folk som regel ændrer forbrug imod varer, som bliver relativt billigere, betyder faste vægte, at den samlede inflation sandsynligvis overvurderes.¹²

Færøernes energiforsyning er baseret på olie, hvorimod Europas forsyning er baseret på bl.a. naturgas. Oliepriserne har generelt været mindre volatile end naturgaspriserne de seneste år, og derfor har det direkte bidrag fra energipriserne været mindre på Færøerne sammenlignet med Danmark, hvor fald i energipriserne har bidraget kraftigt til den lavere inflation. Det har ikke på samme måde været tilfældet på Færøerne, hvor faldende energipriser kun i begrænset omfang har trukket forbrugerpriserne ned i det forgangne år.

Til trods for at faldende energipriser ikke på samme måde har bidraget direkte til lavere forbrugerprisstigninger, har lavere energipriser i udlandet formentlig bidraget til, at inflationen igen er kommet ned på Færøerne. Det skyldes, at en stor del af det, der forbruges af færøske husholdninger, er importeret. Det betyder, at en del af de faldende energipriser i udlandet alligevel væltes over på den færøske økonomi igennem lavere prisstigninger på importerede varer, som produceres i lande, hvor det igen er blevet billigere at producere.

Fødevarerpriserne steg i 3. kvartal med 4,2 pct. i forhold til året før

⁹ Se Rigsombudsmanden på Færøerne, *Orientering*, nr. 10/2024.

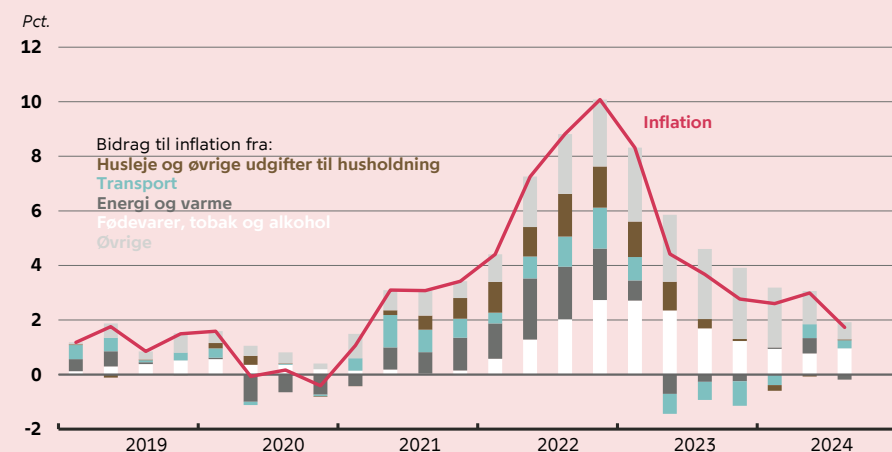
¹⁰ Lønløftet giver en lønstigning på henholdsvis 3,75 kr. i 2024 og 3,5 kr. i timen i 2025, hvilket for en arbejder med den laveste anciennitet vil give en samlet lønstigning på cirka 13 pct. Arbejdergrupperne udgør op mod en femtedel af beskæftigelsen på Færøerne.

¹¹ Se Rigsombudsmanden på Færøerne, *Orientering*, nr. 6/2023.

¹² Se Lasse Holm og Thomas Rasmussen Damsgaard Tørslov, Højkonjunktur og voksende reformbehov, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 1, januar 2023.

FIGUR 5

Forbrugerprisstigningerne er kommet ned

Anm.: Årlige ændringer i forbrugerprisindekset. Forbrugerprisindekset er ekskl. lejeværdi af egen bolig og rentebetalinger på realkreditlån. Det gør de danske og færøske forbrugerpriser mere sammenlignelige. Søjler angiver vækstbidrag. Øvrige er beregnet residualt.

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

I Danmark og i resten af Europa har de seneste års høje lønstigninger resulteret i, at inflationspresset i større grad kommer fra bl.a. tjenesteehverv, som i relativt stor grad benytter sig af arbejdskraft. Det er endnu for tidligt at vurdere, i hvor stor grad det seneste års aftalte lønstigninger på det færøske arbejdsmarked vil resultere i, at virksomhedernes udgifter til højere lønninger væltes over i forbrugerpriserne. Det vil både afhænge af virksomhedernes konkurrencevilkår og afsætningsmuligheder samt virksomhedernes evner til at absorbere de højere lønudgifter gennem lavere indtjening.

Husholdningerne ser lysere på fremtiden

Optismen blandt de færøske husholdninger er igen begyndt at stige. Det er et resultat af, at de seneste års lønstigninger har været kraftigere end udviklingen i forbrugerpriserne, og at den gennemsnitlige færøske husholdning igen oplever stigende købekraft.¹³ Samtidig skaber udsigt til høje lønstigninger det kommende år, et fortsat stærkt arbejdsmarked og gradvist lavere renter fundamentet for større optimisme blandt de færøske husholdninger. Forbrugertillidsindikatoren er således steget de seneste to år, men ligger dog fortsat på et lavere niveau end i perioden før pandemien. Udviklingen dækker både over en generel forbedring af forbrugernes syn på deres egen nuværende økonomiske situation og deres forventede økonomiske situation om et år. Resultaterne blev indsamlet i perioden omkring strejken i maj og juni og kan derfor være påvirket af dette.

Fremgangen i forbruget blandt husholdningerne er imidlertid stadig begrænset, og udviklingen i det samlede detailomsætningsindeks viser, at detailsalget har været uændret siden begyndelsen af 2023 (opgjort i mængder). Den flade udvikling kommer efter et markant fald i 2022 som resultat af dels den høje inflation, som reducerede husholdningernes købekraft, dels de højere renter.

¹³ Se Mikkel Bess og Lasse Holm, Demografisk modvind øger behovet for finanspolitisk tilpasning på Færøerne, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 1, januar 2024, for en redegørelse af udviklingen i reallønnen til og med 2. kvartal 2023.

02

Bankernes robusthed styrkes af øget kapital og indtjeningen

Fremgangen i den færøske økonomi afspejles også i den finansielle sektor på Færøerne, som generelt klarer sig godt. De færøske banker har gennem en årrække opbygget kapital, og indtjeningen er lige nu høj, hvilket øger deres robusthed. Gennem 2024 er kreditvæksten aftaget og blevet mere moderat. Dog er nedskrivningerne steget svagt.

Moderat udlånsvækst i løbet af 2024

Den samlede udlånsvækst på Færøerne har de seneste måneder været moderat på omkring 4 pct. år-år og er således aftaget siden starten af 2024. En del af udlånsvæksten kan bl.a. tilskrives den offentlige sektor og husholdningerne.

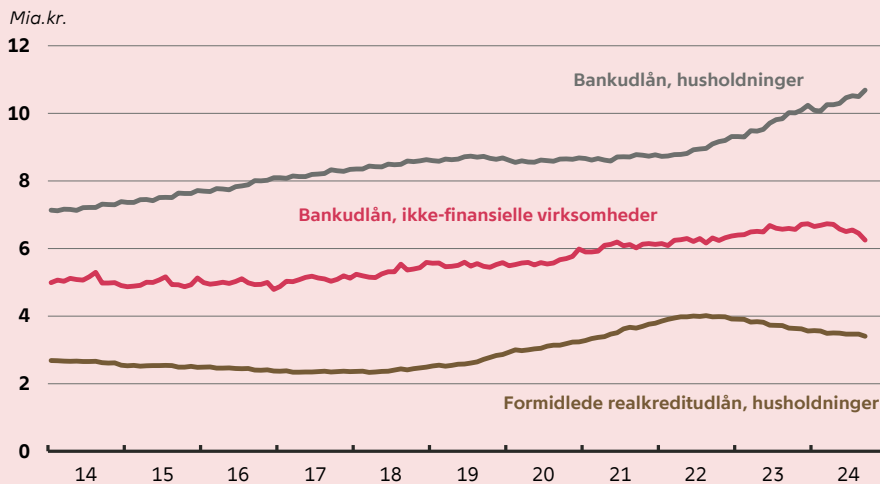
Kreditgivningen på Færøerne sker hovedsageligt gennem de fire færøske pengeinstitutter, som ligeledes står for formidlingen af realkreditlån.¹⁴ Omkring halvdelen af de færøske bankers samlede udlån er til husholdningerne, hvor langt størstedelen er relateret til boligfinansiering via banklån. De færøske husholdningers låntagning har generelt været stigende de seneste år. Siden udgangen af 2023 og frem til september har der været en moderat kreditvækst på ca. 2 pct. til de færøske husholdninger inkl. formidling af realkreditlån.

For virksomhederne har låntagningen fra de færøske banker derimod været mere begrænset, og udlånet har været aftagende, se figur 6. Det skal dog bemærkes, at særligt de største færøske virksomheder også optager lån i andre lande.

¹⁴ De færøske pengeinstitutter står også for formidlingen af realkreditlån, idet der er etableret samarbejdsaftaler med danske realkreditinstitutter. Herudover optager særligt de store virksomheder lån direkte fra udenlandske institutter.

FIGUR 6

Lidt lavere kreditvækst i 2024

Anm.: De færøske bankers udlån til færøske kunder. *Realkreditudlån* består af realkreditudlån fra danske realkreditinstitutter til færøske husholdninger formidlet af færøske banker. Direkte lån fra udenlandske institutter indgår ikke i figuren. Seneste observation er september 2024.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

De færøske banker har generelt en stor andel af tidsinds kud

De færøske banker finansierer primært deres udlånsaktiviteter med indlån fra kunderne, og indlånene har været stabile de seneste år. Ved udgangen af 1. halvår 2024 udgjorde udlånet knap 90 pct. af indlånet, dog med en vis spredning blandt bankerne.

De færøske banker har generelt en stor andel af tidsinds kud i forhold til deres samlede indlånsbase, og andelen af tidsinds kud har de seneste år været stigende. Sammenlignet med de danske systemiske banker og ikke-systemiske banker udgør tidsinds kud en større andel af de færøske bankers samlede indlånsbase.¹⁵ Når kunderne vælger at placere deres indlån som tidsinds kud i stedet for at have indlån stående som anfordringsindlån, er det ofte ud fra et investeringsperspektiv. Tidsinds kud anses derfor både i reguleringen og i Nationalbankens likviditetsstresstest som mere flygtige end anfordringsindlån. Hvis indlånet er optaget for at opnå en højere rente, er der en risiko forbundet med udløbet af tidsinds kuddet, hvor bankerne skal sikre sig, at de har likvide aktiver, der matcher, da kunden typisk vil være villig til at flytte tidsinds kuddet derhen, hvor gevinsten er størst.

Nogle af bankerne udsteder også markedsfinansiering, der kan bruges til opfyldelse af kapitalkrav eller til finansiering af udlån. Disse banker løber dermed en risiko ved at skulle have adgang til de finansielle markeder.

Boligpriserne stiger fortsat

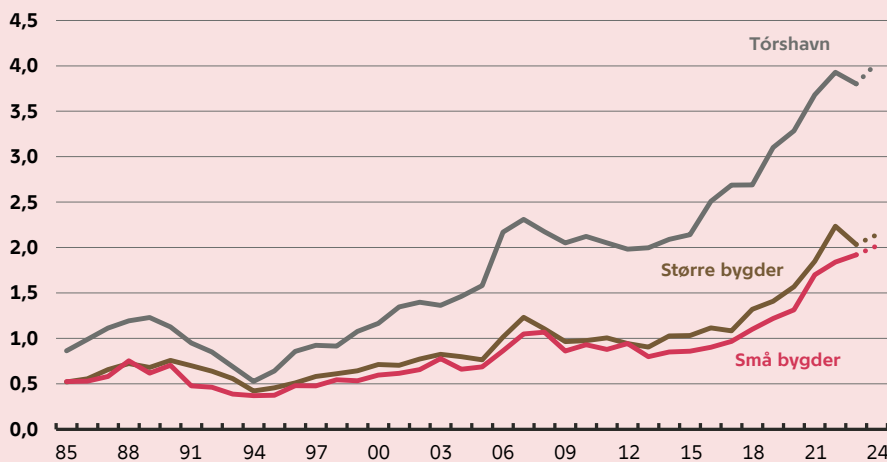
Boligpriserne på Færøerne er steget kraftigt gennem det seneste opsving, der begyndte i 2013. Udviklingen skal bl.a. ses i lyset af, at boligudbuddet på Færøerne i en årrække ikke har kunnet følge med den højere efterspørgsel, som har været drevet af både befolkningstilvækst og en stigning i de disponible

¹⁵ Se Danmarks Nationalbank, Geopolitisk usikkerhed præger risikobilledet for den finansielle sektor, *Danmarks Nationalbank Analyse (Finansiell stabilitet - halvårlig vurdering og anbefalinger)*, nr. 18, november 2024 ([link](#)).

indkomster. Realindkomsterne er dermed steget mere end boligudbuddet, hvilket har været med til at drive udviklingen i boligpriserne, se boks 1. De underliggende økonomiske forhold kan således overordnet set forklare boligprisudviklingen over en længere periode.

I 2023 var der dog tegn på opbremsning i boligpriserne efter en periode med stigende renter og udhuling af husholdningernes realløn.¹⁶ Dette ser dog ud til at have vendt i år, hvor foreløbige tal indikerer, at boligpriserne stiger igen, se figur 7. De stigende priser kan være understøttet af, at husholdningernes købekraft er øget, samtidig med at renterne er faldet i løbet af 2. halvår 2024, se også kapitel 1.

FIGUR 7

Kraftigt stigende boligpriser*Gns. huspris, mio. kr.*

Anm.: Tal for 2024 er huspriser for 2023 fremskrevet med væksten i de foreløbige huspriser for 2024 opgjort af Føroya Banki.

Kilde: Hagstova Føroya, Føroya Banki og egne beregninger.

Der er ikke beskatning af fast ejendom på Færøerne, og samtidig har boligejerne mulighed for at opnå et rentefradrag i forbindelse med renteudgifter på boliglån. Begge forhold er med til at mindske brugerprisen og øge udsvingene i boligpriserne. En indførelse af boligbeskatning på Færøerne, hvor skattebetalingen følger priserne på boligmarkedet, vil således kunne dæmpe prisudsvingene til gavn for den makroøkonomiske og finansielle stabilitet.

En stor del af de færøske boligejeres disponible indkomst går til at servicere deres boliggæld. Rentestigningerne siden 2022 har således øget boligbyrden, dvs. den del af boligejernes disponible indkomst, der går til at betale boliglånet.¹⁷ Denne må dog forventes at falde, hvis renterne falder. De færøske boligejeres rentefølsomhed er høj, idet den meste udbredte boligfinansiering til husholdningerne er variabelt forrentede banklån med mulighed for rentetilpasning inden for én måned. Det betyder, at renteændringer hurtigt får gennemslag til de færøske boligejere. Til gengæld afdrager langt hovedparten af de færøske boligejere på deres gæld, hvilket er med til at øge deres robusthed.

¹⁶ Se Mikkel Bess og Lasse Holm, Demografisk modvind øger behovet for finanspolitisk tilpasning på Færøerne, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 1, januar 2024 ([link](#)).

¹⁷ Se Det Økonomiske Råd på Færøernes efterårsrapport 2024, *Føroyski búskapurin* ([link](#)).

Derudover har over halvdelen af boligejerne på Færøerne en forholdsvis lav gældsfaktor på 3 eller derunder. De færøske boligejere låner således mindre end de danske boligejere målt i forhold til deres indkomster.

BOKS 1

Husprisrelation for Færøerne

De færøske boligpriser har udvist store udsving gennem de seneste fire årtier og er steget kraftigt under det seneste opsving. Der estimeres en husprisrelation for Færøerne med henblik på at forklare udviklingen fra 1986 til 2023. I traditionelle makroøkonometriske modeller antages boligefterspørgslen at være bestemt af husholdningernes disponible realindkomst og brugerprisen.¹ Boligudbuddet er på kort sigt givet, hvorfor en ændring i boligefterspørgslen i første omgang slår igennem på prisen. På langt sigt tilpasser boligomlægningen sig den ændrede efterspørgsel i form af nybyggeri. Vi analyserer ikke udbudssiden. Relationen er opstillet på fejlkorrigeringsform. På baggrund af den estimerede relation kan den inverterede efterspørgselskurve for den reale huspris udledes:

$$\log p^H = -11,7 * uc + 1,3 * (\log Y - \log K^H) + 1,4$$

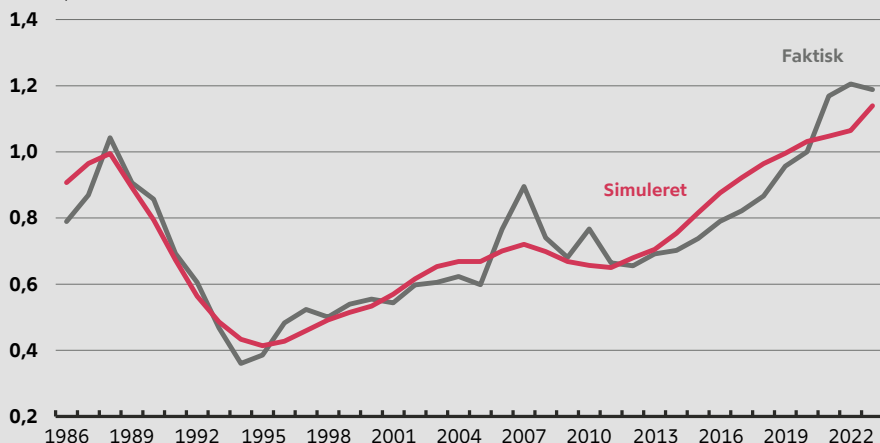
hvor p^H er den reale huspris, uc er user cost rate, Y er real disponibel indkomst, og K^H er boligomlægningen. Ifølge den estimerede relation vil et fald i renten efter skat på 1 procentpoint på langt sigt øge den reale huspris med knap 12 pct. for uændret boligomlægning. Stiger den disponible realindkomst med 1 pct., vil den reale huspris stige med 1,3 pct. for given boligomlægning. Elasticiteter til både indkomst og rente er på niveau med de tilsvarende elasticiteter i Nationalbankens makroøkonometriske model, MONA.

En dynamisk simulation viser, at relationen over perioden fanger udviklingen i huspriserne godt, se figuren. Generelt har der været store udsving i de disponible indkomster på Færøerne siden midten af 1980'erne. Udviklingen i indkomsterne påvirker boligefterspørgslen og er ifølge den makroøkonometriske analyse med til at forklare de store udsving, der har været i boligpriserne over perioden. Færøsk økonomi blev ramt af en kraftig afmatning i 1989, hvilket førte til en betydelig nettoudvandring fra Færøerne og en stor nedgang i de disponible indkomster. Relationen fanger også udviklingen under det økonomiske opsving i midten af 1990'erne. Dog kan de kraftige prisstigninger, der fandt sted i 2006-07, ikke forklares af de underliggende økonomiske forhold. Heller ikke den kraftige prisstigning i 2021 under coronapandemien kan forklares af fundamentale forhold. Samme udvikling så vi på det danske boligmarked under coronapandemien.² Samlet set kan husprisudviklingen mellem 2013 og 2023 dog stort set forklares. Vurderet ud fra husprisrelationen er der således ikke tegn på, at boligpriserne på Færøerne er overvurderede.

Figur

Real huspris, faktisk og simuleret

Indeks, 2020 = 1

Anm.: De simulerede værdier er baseret på en dynamisk simulation af efterspørgselsrelationen fra og med 1986.

Kilde: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik, Rigsombudsmandens beretning (diverse årgange), MONAs databank, Føroya Banki og egne beregninger.

Fortsættes ...

... fortsat

Datagrundlag

Der findes ikke offentliggjorte data for boliginvesteringer og boligmængde for Færøerne, hvorfor vi selv delvist opstiller datagrundlaget. Der er en vis usikkerhed forbundet med dette. Boliginvesteringerne er estimeret på baggrund af antal nybyggede boliger siden 1985. Boligmængden kan beregnes ud fra de akkumulerede nettoinvesteringer tillagt et udgangsniveau. Der antages en årlig afskrivningsrate på 2 pct. Disponible indkomster for Færøerne findes tilbage til 1990 og er tilbageført ved hjælp af disponibel bruttonationalindkomst. Indkomst og huspriser er deflateret med forbrugerprisindekset. Brugerprisen består af den nominelle rente efter skat fratrasket inflationsforventninger. Størstedelen af boligerne på Færøerne finansieres med banklån. Husholdningernes inflationsforventninger kan ikke observeres. Vi bruger derfor de modellerede inflationsforventninger fra MONA. Generelt følger inflationen på Færøerne og i Danmark hinanden forholdsvis tæt. Boliger beskattes ikke på Færøerne.

¹ se Niels Arne Dam, Tina Saaby Hvolbøl, Erik Haller Pedersen, Peter Birch Sørensen og Susanne Hougaard Thamsborg, Udviklingen på ejerboligmarkedet i de senere år – Kan boligpriserne forklares? Danmarks Nationalbank Kvartalsoversigt, 1. kvartal, del 2, 2011 ([link](#)).

² se Abildgren, Hviid, Klein, Krause, Kuchler, von Rüden og Zhuang, Store stød til økonomien har drevet boligpriserne, Danmarks Nationalbank Analyse, nr. 14, september 2024 ([link](#)).

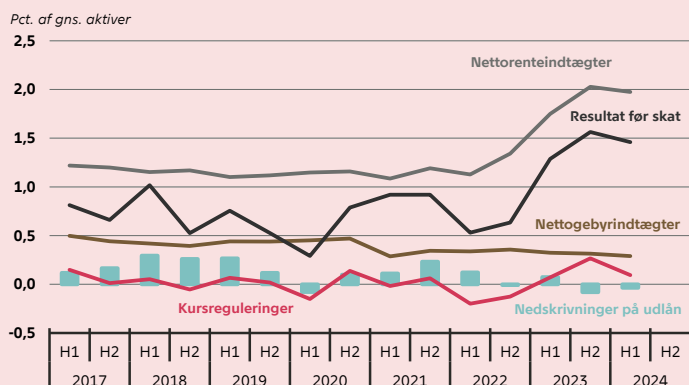
Bankernes indtjening øger deres robusthed

2024 tegner til at blive endnu et godt år for de færøske banker, på trods af at indtjeningen for 1. halvår 2024 var en smule lavere end slutningen af 2023. Faldet i bankernes indtjening var hovedsageligt drevet af en lavere indtjening fra kursreguleringer, se figur 8A. De færøske bankers højere indtjening den seneste tid forbedrer deres første værn mod tab.

Siden slutningen af 2022 har nettorenteindtægter understøttet bankernes indtjening, og nettorenteindtægterne er stabiliseret på et højt niveau. De højere nettorenteindtægter skal ses i lyset af en udvidelse af rentemarginalen, idet bankerne har øget udlånsrenterne mere end indlånsrenterne. Rentemarginalen ser dog ud til at have toppet i starten af 1. halvår 2024 og er siden hen fladet ud bl.a. som følge af lavere udlånsrenter, se figur 8B

FIGUR 8A

Nettorenteindtægterne understøtter bankernes indtjening

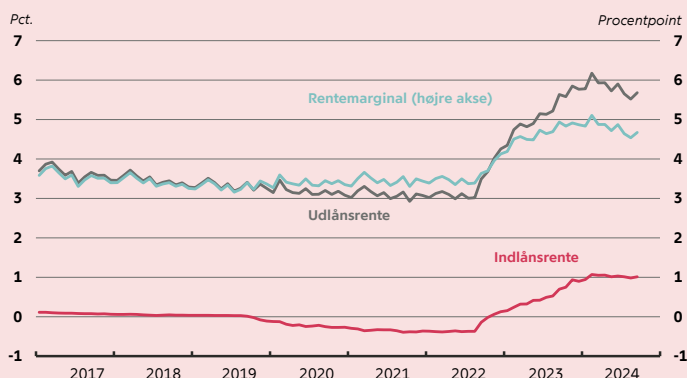

Anm.: Halvårsdata for de færøske banker. De gennemsnitlige aktiver er opgjort som gennemsnittet af de samlede aktiver primo og ultimo perioden.

Kilde: Finanstilsynet og egne beregninger.

FIGUR 8B

Rentemarginalen ser ud til at have toppet i 1. halvår 2024

Anm.: De færøske bankers gennemsnitlige vægtede rente på indlån fra færøske husholdninger og ikke-finansielle selskaber samt de færøske bankers gennemsnitlige vægtede rente på udlån til færøske husholdninger og ikke-finansielle selskaber. Rentemarginalen er opgjort som forskellen mellem de to rentesatser. Seneste observation er september 2024.

Kilde: Danmarks Nationalbank

Over det seneste år er der sket en stigning i de driftsførte nedskrivninger, men på trods af stigningen er de færøske bankers nedskrivningsprocenter for både erhverv og husholdninger fortsat lave. Den fortsatte fremgang i færøsk økonomi og det stramme arbejdsmarked kommer dermed også til udtryk blandt bankernes kunder, som virker robuste. Foreløbig er der således ingen væsentlige tegn på, at bankernes kunder har problemer med at opfylde deres gældsforpligtelser.

De færøske banker har øget deres kapitalisering det seneste år

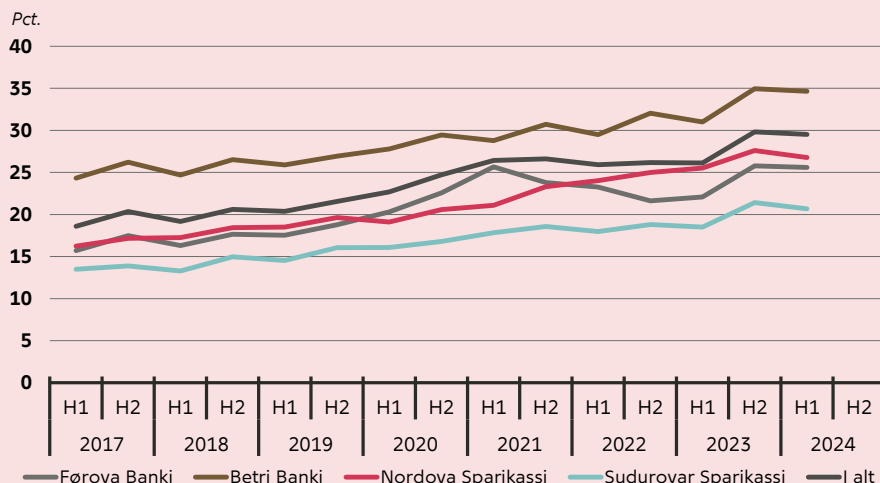
Siden 2017 har de færøske banker opbygget kapital, og over det seneste år er kapitaliseringen øget yderligere. Opbygningen af kapital skal bl.a. ses i lyset af indfasningen af de færøske bankers nedskrivningseggede passiver,¹⁸ se figur 9. Den øgede kapitalopbygning har bidraget til en højere kapitaloverdækning, som de seneste år har været nogenlunde stabil.

De færøske banker har tilstrækkelig kapital til både at kunne opfylde den kommende forhøjelse af den systemiske buffer og indfasningen af NEP-krav, herunder en forhøjelse af kravet til de nedskrivningseggede passiver grundet forhøjelsen i den systemiske buffer.¹⁹

Formålet med en systemisk buffer på Færøerne er at gøre bankerne mere robuste over for strukturelle sårbarheder i færøsk økonomi, som er relativt enstrenget med stor afhængighed af fiskeri og fiskeopdræt. På nuværende tidspunkt er den systemiske buffer fastsat til 2 pct., men fra 1. juli 2025 forhøjes denne til 3 pct. som følge af strukturelle systemiske risici i færøsk økonomi.

FIGUR 9

Øget kapitalisering hos de færøske banker

Anm.: Halvårsdata for de færøske banker. Egentlig kernekapital (CET1) i procent af risikovægtede eksponeringer.

Kilde: Bankregnskaber og egne beregninger.

¹⁸ Se bl.a. Det Systemiske Risikoråds analyse, *Krav til de færøske banker*, 4. marts 2020 ([link](#)).

¹⁹ se Det Systemiske Risikoråd, *Forhøjelse af den systemiske buffersats på Færøerne*, 27. juni 2024 ([link](#)).

03

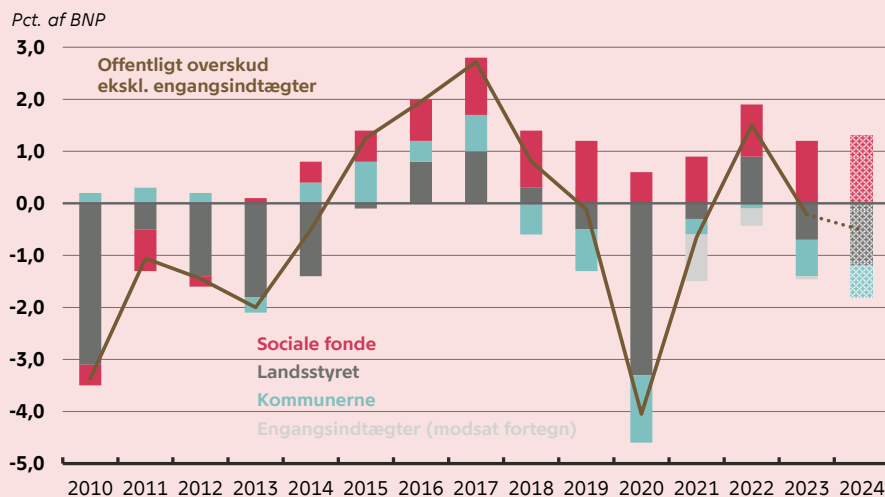
Behov for at tage hånd om den finanspolitiske holdbarhed på Færøerne

Selvom der har været betydelig fremgang i den færøske økonomi de seneste år, har der ikke været nævneværdige overskud på de offentlige finanser, se figur 10. I år forventer Det Økonomiske Råd et underskud i landskassen på 0,5 pct. af BNP,²⁰ og næste år er der på finansloven også budgetteret med underskud.²¹ Det tyder på, at den offentlige sektor derved skubber til aktiviteten i en periode, hvor der i forvejen er pres på kapaciteten i mange dele af økonomien.

At de offentlige finanser ikke er tilstrækkeligt forbedret under højkonjunktoren, betyder også, at den offentlige sektor udskyder nødvendige tilpasninger og risikerer at skulle gennemføre stramninger under en lavkonjunktur.

FIGUR 10

Højkonjunktur på Færøerne har ikke resulteret i overskud på de offentlige finanser

Anm.: Figuren viser summen af statslige og kommunale løbende overskud samt sociale fonde. 2024 er prognose fra Færøernes Økonomiske Råd. Der er fratrasket engangsindtægter i 2021, 2022 og 2023 på henholdsvis 20, 83 og 16 mio. kr. Indtægterne skyldes i 2021, at Finansieringsfonden af 1992 blev nedlagt. Ekstraordinært udbytte fra salget af Bank Nordiks danske afdeling øgede indtægterne i både 2021 og 2022. I 2023 var der ekstraordinære indtægter fra frasalget af landsstyrets ejerandele i P/F Tjaldur.

Kilde: Hagstova Forøya, Færøernes Økonomiske Råd og egne beregninger.

²⁰ Se Det Økonomiske Råd på Færøernes efterårsrapport *Føroyski búskapurin*.

²¹ Finanslovsforslaget for 2024 indeholder et underskud i landskassen på 83 mio. kr.

Den offentlige gæld på Færøerne er imidlertid relativt lav, og det bidrager på kort sigt til at øge robustheden af de offentlige finanser og den færøske økonomi. Politiske prioriteter såsom de aktuelle overvejelser om at opføre en ny tunnel til Suðuroy til en anslået værdi på op mod ca. 20 pct. af BNP²² bør vejes op mod hensynet til at bevare en tilstrækkelig stødpude i de offentlige finanser til at kunne tage hånd om fremtidige udfordringer.

En betydelig del af indkomsten på Færøerne skabes, ved at virksomheder udnytter de færøske hav- og fiskeressourcer. En enstregen økonomi som den færøske er relativt sårbar over for udefrakommende forhold, og det er derfor vigtigt, at der er fokus på at føre en stabilitetsorienteret finanspolitik, hvor der lægges penge til side i opgangstider. Det kan bidrage til at afbøde konsekvenserne af fx ændrede udefrakommende forhold, der begrænser dele af Færøernes primære indtægtskilde.

Færøernes Økonomifond²³ har netop som et af sine formål at udjævne indtægterne fra fiskeri- og opdrætsindustrien og derved sikre økonomisk stabilitet og konjunkturudjævning. Dette gøres aktuelt ved at udbetale indtægter fra fonden til finansloven for samlet op til 400 mio. kr., mens yderligere indtægter udbetales over en 7-årig periode.²⁴ Fra næste år hæves niveauet for de årlige udbetalte indtægter til 600 mio. kr.,²⁵ hvilket skal ses i lyset af de seneste års forhøjelser af fangst- og opdrætsafgifterne, som vurderes at hæve indtægterne. Forudsætningerne for indtægterne kan imidlertid ændre sig fra år til år, og forhøjelsen kan potentielt betyde, at landskassens indtægter bliver endnu mere følsomme over for udsving i fiskeri- og opdrætsindustrien end hidtil.

Voksende behov for at tage hånd om den finanspolitiske holdbarhed

Den demografiske sammensætning ændrer sig de kommende år. Antallet af personer i den arbejdsdygtige alder i forhold til personer over folkepensionsalderen er faldet støt de seneste år, og det forventes også at falde fremover, hvilket presser den langsigtede holdbarhed af de offentlige finanser, uagtet at den offentlige gæld aktuelt er lav. I Det Økonomiske Råds seneste holdbarhedsberegning anslås det, at det vil kræve en varig finanspolitisk stramning på 9 pct. af BNP at bringe de offentlige finanser i balance på langt sigt.²⁶

Folkepensionsalderen hæves med et halvt år i 2025 og i 2030, men vil kun i begrænset omfang modgå den øgede andel af personer over pensionsalderen i forhold til antallet af personer under pensionsalderen.²⁷ Yderligere forhøjelser af folkepensionsalderen kan bidrage til at forbedre den langsigtede finanspolitiske holdbarhed ved at sikre en mere jævn udvikling i forholdet mellem arbejdstid og levetid på tværs af generationer.

Finanspolitisk rammeværk kan sikre hensigtsmæssig styring af den offentlige økonomi

De kommende års demografiske udfordringer kombineret med, at Færøerne som en lille og relativt enstregen økonomi er sårbar over for udefrakommende forhold, understreger behovet for en samlet styring og langsigtet planlægning af den offentlige økonomi. Det skal sikre, at der rettidigt tages hånd om kendte udfordringer, og at der samtidig spares op i gode tider, så der er økonomisk manøvrerum til at understøtte økonomien i tilbagegangstider.

Det er vigtigt, at der er fokus på at føre en stabilitetsorienteret finanspolitik

²² Se Rigsombudsmanden på Færøerne, *Orientering*, nr. 18, 2024.

²³ Færøernes Økonomifond blev oprettet i 2011 og har til formål at kunne understøtte en selvstående økonomi og bidrage til konjunkturudligning.

²⁴ Aktuelt udbetales op til 250 mio. kr. fra fiskeriet og 150 mio. kr. fra opdrætserhvervet.

²⁵ Henholdsvis 350 mio. kr. fra fiskeriet og 250 mio. kr. fra opdrætserhvervet.

²⁶ Se rapporten *Figgjarpolitiskt haldfari*, Landsbanki Føroya, 2024.

²⁷ Se fx Mikkel Bess og Lasse Holm, Demografisk modvind øger behovet for finanspolitisk tilpasning på Færøerne, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 1, januar 2024, for en redegørelse af udviklingen i reallønnen til og med 2. kvartal 2023.

En af måderne, hvorved landsstyret i fremtiden kan sikre et manøvrerum, er at indføre et finanspolitisk rammeværk, som skal danne grundlaget for en hensigtsmæssig styring af landsstyret og kommunernes økonomi. Det bør ske fra centralt hold for at sikre én samlet styring af den offentlige økonomi.

Rammeværket bør samtidig sigte efter at sikre en hensigtsmæssig udgiftsstyring over konjunkturcyklen, så gode tider også bruges til at forberede sig til dårligere tider og derved bidrage til et mere stabilt konjunkturforløb. Det nuværende styringssystem for kommunernes økonomi, der har fokus på løbende gældsstyring, bidrager på uhensigtsmæssig vis til finanspolitisk konjunkturmedløb, hvor tider med store indtægter og pres i økonomien giver incitament til på samme tid at hæve udgifterne.

Endelig bør rammeværket sikre, at kendte udfordringer, der presser den finanspolitiske holdbarhed på længere sigt, såsom skift i den demografiske sammensætning, tages i betragtning i forbindelse med planlægningen af den kortsigtede finanspolitik.

En samlet ramme for koordineringen af den offentlige økonomi på tværs af staten og kommunerne kan danne fundamentet til at sikre, at den offentlige sektor er forberedt på ændringer i det løbende behov for offentlige ydelser og samtidig bidrager til en mere stabil færøsk økonomi.

**Et finanspolitisk
rammeværk kan
danne grundlaget for
en hensigtsmæssig
styring af både
statens og kom-
munernes økonomi**

Må vi sende dig *nyheder* fra Nationalbanken?

Få besked om vores nyeste udgivelser
direkte i din indbakke.

Læs mere om vores nyhedsservice
og tilmeld dig på nationalbanken.dk/da/nyhedsservice,
eller scan QR-koden.

Du kan også få vores nyheder som RSS-feeds.
Læs mere på nationalbanken.dk/da/rss-feeds.

Publikationer

NYT

Nyt er en appetitvækker, der giver et hurtigt indblik i en af Nationalbankens længere publikationer. Nyt er for dig, der har brug for et let overblik og godt kan lide en tydelig vinkling.

STATISTIKNYHED

Statistiknyheder sætter fokus på de nyeste tal og tendenser i Nationalbankens statistikker. Statistiknyheder henvender sig til dig, der vil have hurtig indsigt i aktuelle finansielle data.

RAPPORT

Rapporter er en tilbagevendende beretning om Nationalbankens arbejdsområder og virksomhed. Her finder du bl.a. Nationalbankens årsrapport. Rapporter er for dig, der har brug for en status og opdatering på den forgangne periode.

ANALYSE

Analyser fokuserer på aktuelle emner, som er særligt relevante for Nationalbankens formål. Analyser kan også indeholde Nationalbankens anbefalinger. Her finder du bl.a. vores prognose for dansk økonomi og vores vurdering af den finansielle stabilitet. Analyser henvender sig til dig, der har en bred interesse for økonomiske og finansielle forhold.

ECONOMIC MEMO

Economic Memo giver indblik i det analysearbejde, som Nationalbankens ansatte er i gang med. Economic Memo indeholder fx baggrundsanalyser og metodebeskrivelser. Economic Memo henvender sig primært til dig, der i forvejen har kendskab til økonomiske og finansielle analyser.

WORKING PAPER

Working Paper præsenterer forskningsarbejde fra både ansatte i Nationalbanken og vores samarbejdspartnere. Working Paper henvender sig primært til dig, som er fagperson, og til dig med interesse for forskning inden for centralbankvirksomhed samt økonomi og finans i bredere forstand.

Analysen består af en dansk, færøsk og engelsk version. I tilfælde af tvivl om oversættelsens korrekthed gælder den danske version.

Danmarks Nationalbank
Langelinie Allé 47
2100 København Ø
+45 3363 6363

Redaktionen er afsluttet 2. december 2024

**DANMARKS
NATIONALBANK**